

Vzdělávání dospělých návštěvníků v Krajské galerii výtvarného umění ve Zlíně

Marcela Sedláčková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela Sedláčková**
Osobní číslo: **H12506**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů
v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vzdělávání dospělých návštěvníků v Krajské galerii
výtvarného umění ve Zlíně**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti kulturní andragogiky, zprostředkování umění a galerijní pedagogiky.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FERENCOVÁ, Yvona. Apozice obrazu. Brno: Pavel Křepela, 2009. ISBN 978-808-6669-120.

HORÁČEK, Radek. Galerijní animace a zprostředkování umění: Poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-720-4084-7.

KESNER, Ladislav. Muzeum umění v digitální době: Vnímání obrazů a prožitky umění v soudobé společnosti. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-252-6.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. Základy andragogiky. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Krausová, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

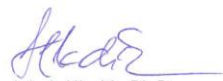
Datum zadání bakalářské práce: **9. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 9. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.4.2015

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou, zda je naplňováno poslání galerie výtvarného umění jako místa celoživotního vzdělávání dospělého člověka. V teoretické části je zmíněna kulturní andragogika a zájmové vzdělávání v souvislosti s galerijním vzděláváním dospělých návštěvníků a také možnosti, které jim galerie v rámci zprostředkování umění nabízí. Praktickou část tvoří kvalitativní výzkum, který prostřednictvím rozhovorů s odbornými galerijními pracovníky a lektory zjišťuje, jaká je současná praxe a jaké jsou jejich názory na možnosti galerijního vzdělávání vůči dospělým.

Klíčová slova:

kulturní andragogika, zájmové vzdělávání dospělých, galerijní pedagogika, zprostředkování umění, galerijní lektor, vzdělávací programy.

ABSTRACT

This bachelor thesis explores the question if gallery of fine art fulfils its role to be a place of lifelong learning for adults. It has got two parts. The first, theoretical part, concentrates on cultural andragogy and the leisure education of adult gallery visitors and the various ways the gallery can mediate art to them. The practical part contains qualitative research. In interviews gallery curators and lecturers talk about the situation of leisure education in art galleries today and share their experience and views on the possibilities in this field.

Keywords:

cultural andragogy, recreational adult education, pedagogy of gallery education, mediation of art, gallery educator, educational curriculum.

Můj dík patří vedoucí bakalářské práce Mgr. Janě Krausové, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady i věnovaný čas. Děkuji také všem účastníkům výzkumu, kteří mi umožnili jej realizovat.

Zvláštní poděkování patří Zdeňce Vobořilové, která mi byla oporou po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
1.1 ANDRAGOGIKA.....	12
1.2 KULTURNĚ VÝCHOVNÁ ANDRAGOGIKA.....	13
1.3 ZÁJMOMÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	14
1.3.1 Kulturní a estetická výchova.....	14
1.3.2 Muzea a galerie	15
2 GALERIE JAKO VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE	17
2.1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V GALERII	18
2.2 GALERIJNÍ PEDAGOGIKA JAKO ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ	19
2.2.1 Galerijní pedagog, lektor a jeho kompetence.....	22
2.2.2 Vzdělávací programy pro veřejnost	22
3 KRAJSKÁ GALERIE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ VE ZLÍNĚ	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	26
4.1 CÍL VÝZKUMU	26
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	26
4.3 METODA VÝZKUMU.....	27
4.4 VÝBĚR INFORMANTŮ.....	27
4.5 PROVEDENÍ VÝZKUMU	28
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	28
4.6.1 Organizovanost versus neformálnost	28
4.6.2 Odlišnost v přístupu i potřebách	29
4.6.3 Je třeba vytvořit podhoubí.....	31
4.6.4 Být součástí života dospělého návštěvníka	31
4.6.5 Aktuální programy pro dospělé.....	32
4.6.6 Absence systematického plánování vzdělávacích akcí pro dospělé	33
4.6.7 Inspirace k navracení.....	34
4.6.8 Ohlasy z druhé strany.....	36
4.6.9 Vymezenost galerijního vzdělávání vůči obdobným institucím	37
4.6.10 Originalita i zážitek	38
4.6.11 Smysl galerijního vzdělávání	39
4.7 SHRNUÍ VÝZKUMU.....	40
4.8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	43
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	48
SEZNAM PŘÍLOH	49
PŘÍLOHA P I: KÓDOVANÝ ROZHOVOR S JANEM	50

ÚVOD

Galerie výtvarného umění je instituce, k jejímž hlavním úkolům patří péče o umělecké sbírky, jejich zkoumání a rozšiřování. V poslední době jsou však neméně důležité i její cíle vzdělávací. Je zprostředkovatelem originálu uměleckého díla a tím se stává důležitým činitelem ve vytváření kladného a trvalého vztahu k umění a kultuře celkově. Galerie je jedním z míst, ve kterém lidé smysluplně prožívají svůj volný čas. Přichází nejen za relaxací a zážitkem, ale také s potřebou zorientovat se lépe v umění a více mu porozumět. Častokrát se stane, že zejména současné umění je pro nepoučeného návštěvníka těžko srozumitelné a tato skutečnost může přispět k jeho rezignaci na opětovné návštěvy výstav. Je tedy v samotném zájmu galerie, aby o své návštěvníky pečovala a vytvořila jim takové možnosti zprostředkování umění, které by je uspokojily a zároveň motivovaly k návratům.

Tato práce se snaží zjistit, zda je Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně opravdu místem vzdělávání dospělých návštěvníků. V úvodu teoretické části je zmíněna andragogika a její aplikovaná disciplína - kulturní andragogika. Ta se přímo váže k tématu této bakalářské práce, kterým je volnočasové vzdělávání dospělých, jež je její složkou. Vzdělávání je celoživotní proces, který nekončí školní docházkou nebo získáním titulu a lidé si volí varianty, jak ho ve svém životě dále realizovat. Jednou z možností jak se sebevzdělávat je i oblast kultury, kterou podchycuje kulturní andragogika. Galerie je kulturní vzdělávací institucí, k jejímž důležitým cílům patří být přístupný co největšímu počtu zájemců z řad veřejnosti. Velkou roli zde mají edukační aktivity - různé formy vzdělávacích pořadů a dalších doprovodných programů, které se váží k jednotlivým výstavám. Vzdělávací programy, kromě znalostního potenciálu, jsou také důležitým komunikačním činitelem s veřejností, poněvadž pomáhají vysvětlovat co je umění a upozorňují na jeho vliv a význam pro život člověka. Měly by také být inspirativní, rozvíjet osobnost a pobavit. Významný vliv mají galerijní lektori a vhodně zvolený přístup k jednotlivci nebo skupinám. Náplní profese galerijního lektora je poukázat na cestu k opravdovému vnímání uměleckých děl a pomoci návštěvníkovi zprostředkovat co největší prožitek. Současně má práce lektorů velký vliv na utváření stálého okruhu zájemců o galerijní programy.

Výzkumná část bakalářské práce zjišťuje, jaký je pohled odborných pracovníků galerie, konkrétně historiků umění a galerijních lektorů, na vzdělávací aktivity instituce vůči dospělým návštěvníkům. Zaměřuje se na rozdílnosti ve vzdělávání dětí a dospělých, na specifika galerijního vzdělávání, na konkrétní programy a možnosti motivace k dalším návště-

vám galerijních akcí. Klade i otázku, zda odborní pracovníci vidí smysl ve vzdělávání dospělých návštěvníků.

Zjištěné informace by měly být podnětem k zamyšlení historiků umění, galerijních lektorů a vedení galerie nad možnostmi využití andragogiky při vzdělávacích programech pro dospělé návštěvníky. A díky přispění tohoto vědního oboru pak vytvořit systematickou koncepci vzdělávacích aktivit orientovaných na dospělé.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Andragogika

Úvodem teoretické části je vysvětlení termínu andragogika. Tento pojem není prozatím v našem prostředí tolik rozšířen, ale tato situace se výrazně mění. Jedná se o vědní obor v systému věd o výchově a vyučování, zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Současně je studijním oborem v programu pedagogických věd, sloužícím přípravě budoucích odborníků v oblasti vzdělávání dospělých. (Beneš, 2008, s. 11)

Podle Palána (2003) nelze nahradit pojem andragogika pojmem vzdělávání dospělých. Vše se odvíjí od použití pojmu andragogika. Pokud zůstane vědou o výchově a vzdělávání dospělých, je nepřesnějším vymezením názor, že andragogika je teorií vzdělávání dospělých. Tedy andragogika je vědní disciplínou a vzdělávání dospělých je pojem pro vzdělávací praxi. Jestliže chápeme andragogiku v obsáhlejší smyslu jako péči o člověka, pak se stane teorií vzdělávání dospělých pedagogika dospělých a vzdělávání dospělých bude jen jednou ze součástí. (Palán, 2003, s. 15)

Beneš (2002) soudí, že andragogika vykonává heterogenní úkoly. Je potřeba, aby se starala o jednotlivce i o rozvoj institucí, organizací a společností. Současně vnímá rozličné zájmy, nejenom jedinců, ale též organizací, a to cizích i vlastních. Neztrácí možnost a povinnost zohlednit osobnost účastníka. Andragogika zdůrazňuje hodnotu sebeřízeného učení, jedince i kolektivů. (Beneš, 2002, s. 88, 89)

Prusáková (2005) chápe andragogiku jako vědu o edukaci dospělých. Předmět zkoumání tvoří výchova dospělých, vzdělávání dospělých a poradenství pro dospělé. (Prusáková, 2005, s. 5) Základní andragogické disciplíny vychází z předmětu zkoumání andragogiky. Základ tvoří systematická andragogika, mezi další patří teoretické a aplikované disciplíny. Aplikované disciplíny se zaměřují na základní oblasti života dospělého jedince, kde je nejvíce vystavován změnám, kde hledá životní orientaci, způsoby dalšího sebezdokonalování a sociální pomoci. Na tomto základě rozlišujeme profesní, sociální a kulturně-osvětovou andragogiku. (Prusáková, 2005, s. 18)

Uvedli jsme vymezení pojmu andragogika a její základní disciplíny a v dalším bodě se zaměříme na oblast kulturně výchovné andragogiky.

1.2 Kulturně výchovná andragogika

Kulturní andragogika patří spolu s personální a sociální andragogikou mezi aplikované andragogické disciplíny.

Palán a Langer (2008) udávají, že spíše než o kulturní andragogice bychom měli hovořit o andragogických přístupech v oblasti kultury. To značí, že kulturní andragogika se bude v oblasti kultury a především kulturně-výchovné činnosti využívat v oblastech, ve kterých se jedná o výchovu, vzdělávání, péči, pomoc, orientaci, socializaci či enkulturaci. Objektem realizace kulturní andragogiky je kultura. Kulturu lze vidět jako komplexní souhrn materiálních i nemateriálních, minulých i současných výsledku lidské činnosti, přejímaných a předávaných dalším generacím. (Palán a Langer, 2008, s. 62)

Pod pojem kultura zahrnujeme: lidské výtvoř, filozofické názory, sociokulturní regulativy (hodnoty, normy), všechny symbolické systémy (řeč, umění), instituce, v nichž se kultura realizuje. Kultura tedy zároveň ukazuje na dosaženou úroveň vývoje společnosti. Pokud se jednotlivec ztotožní s kulturou sociální skupiny, hovoříme o kulturní identitě. Chování charakteristické pro určitou specifickou kulturu vytváří kulturní vzorec, který se odráží ve veškerém konání a jednání, tedy i v prostředí edukačním. (Palán a Langer, 2008, s. 62 - 63)

Předmětem kulturní andragogiky je: pomoc dospělému člověku při akulturaci a udržování jeho kulturní kompetence v přizpůsobování se změněným podmínkám, kultivace osobnosti prostřednictvím kulturně výchovné činnosti. Kulturní andragogika není jednoznačně determinovaná disciplína. Vzniká ze společenské potřeby a čerpá teoretická východiska z andragogiky, teorie kultury a osvěty. Je orientována na:

- kulturně-výchovné působení za široké účasti lidí v kulturních procesech (především na přijímání kulturních hodnot),
- formy a metody osvojování kulturních hodnot,
- vytváření podmínek pro uplatnění talentu a uměleckých schopností,
- uspokojování potřeb a zájmů při kulturní a umělecké seberealizaci,
- kulturní vyžití jako součást celkového procesu kultivace dospělého člověka,
- zkoumání formativního působení kultury na dospělého člověka. (Palán a Langer, 2008, s. 63-64)

Jírový (2005) zmiňuje, že má-li mít současná kulturně osvětová činnost opravdový význam, tak nesmí být zaměňována s moralizováním a zábavou za každou cenu. K jejím hlavním cílům by mělo patřit její přispívání k tomu, aby lidé lépe porozuměli světu a dění v něm a pomocí toho pak dovedli lépe žít s ostatními v globalizovaném světě bez fanatismu a násilí. (Jírový, 2005, s. 169)

Kulturní andragogika zahrnuje oblast, která se zabývá trávením volného času dospělých při různých edukačních, tvůrčích a organizačních aktivitách. Podrobněji tuto sféru popisuje následující část.

1.3 Zájmové vzdělávání dospělých

Můžeme říci, že andragogika chápe zájmové vzdělávání jako samostatnou disciplínu, která tvoří spolu se vzděláním občanským a profesním součást dalšího vzdělávání.

Zájmové vzdělávání je možné vymezit jako souhrn krátkodobých i dlouhodobých forem, umožňujících edukační, tvůrčí i organizační volnočasové aktivity vedoucí k uspokojování zálib dospělých. Zahrnuje rozsáhlou oblast organizované i individuální edukace dle osobních potřeb a zájmů. (Šerák, 2009, s. 50-51)

Typickým znakem zájmového vzdělávání, kterým se diferencuje od druhých, je dobrovolnost a neformálnost. Nejedná se zde o učení pro instituce a ani o osvědčení a certifikace, ale o uspokojení individuálních zájmů člověka. Dalším znakem je orientace do oblasti volného času. Člověk, který se účastní v zájmovém vzdělávání, mění tímto i svou dosavadní formu trávení volného času. Příznačná je i svoboda výběru, účast může být podnícena rozličnými motivy a vzhledem k dobrovolnosti je zde významnou podmínkou silná vnitřní motivace účastníků. (Šerák, 2009, s. 52-53)

Protože se tato práce soustřeďuje na galerii výtvarného umění, je potřeba zmínit oblast kulturní a estetické výchovy.

1.3.1 Kulturní a estetická výchova

Kultura je důležitým činitelem života společnosti, který výrazně napomáhá její integraci jako celku a má podíl na rozvoji intelektuální, emocionální a morální úrovně každého jedince a vykonává v tomto významu i výchovně vzdělávací funkci. Zároveň umožňuje sebeurčení člověka jako svobodné individuality. (Šerák, 2009, s. 138)

Důležitou složkou kulturně-výchovného působení je i estetická stránka. Estetická výchova je jednou z historicky nejstarších odvětví vzdělávání. Sleduje vliv krásna na člověka, způsobnost jeho vnímání a vliv umění na emocionální složku osobnosti a také na utváření vztahu člověka ke společensky uznávaným hodnotám. Vzdělávací aktivity této oblasti se orientují především na umělecké vzdělávání. Velmi důležitou roli v této sféře zastávají subjektivní emoce, schopnost prožitku a vcítění se. Vzdělávání zde probíhá pomocí strategií:

- výchova uměním – jde o osobité působení na formování vlastností, na jehož konci by měl být jedinec s estetickým cítěním a s určitou úrovní, který je způsobilý estetického prožitku, vlastního úsudku a hodnocení
- výchova k umění – je součástí umělecké výchovy a často se uskutečňuje prostřednictvím umělecké činnosti, která může být receptivní (vnímání literárního, hudebního, výtvarného atd. díla), tvořivá (člověk sám vytváří umělecké dílo) nebo interpretační (jedinec interpretuje již existující dílo). (Šerák, 2009, s. 139-140)

1.3.2 Muzea a galerie

Mezi nejznámější a nejnavštěvovanější instituce kulturního a estetického vzdělávání patří právě muzea a galerie. Základem jejich práce je cílevědomé shromažďování, spravování a vědecké zpracování sbírek hmotného dokladového materiálu, které mohou být dále využívány k rozvoji kultury. Za hlavní funkce se považuje: záchrana historických a uměleckých dokladů, ochrana sbírek, využití pro vědu, využití pro výchovu.

Výhody muzejního či galerijního vzdělávání jsou názornost, nenucenost, dobrovolnost, bezprostřední kontakt s artefakty, okamžitá zpětná vazba, rozvíjení kreativity, učení se pomocí vlastní aktivity, dominantní vliv informálního vzdělávání, možnost individuálního přístupu. Významná je především názornost a konkrétnost předávaných informací, a to prostřednictvím stálých expozic, aktuálních výstav s tematickým zaměřením a také prostřednictvím propagační činnosti, která zahrnuje publikační a ediční činnost, práci s masmédií, poskytování lektorských služeb a spolupráci s dalšími organizacemi.

Za zvláštní typ muzeí orientovaných umělecky jsou považovány galerie, jejichž působení je důležitou součástí estetické výchovy. Galerijní expozice a výstavy jsou zaměřeny na jednotlivé výtvarné obory, např. malířství, sochařství, grafiku, užité umění, architekturu a podobně. (Šerák, 2009, s. 142, 148)

V dalším bodě se zabýváme galerií výtvarného umění jakožto vzdělávací institucí podrobněji.

2 GALERIE JAKO VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE

Otázku vzdělávání by neměla opomíjet žádná současná galerie či muzeum umění (používá se i pro galerijní instituce). Hlavní snahou by mělo být otevření se co největšímu počtu návštěvníků a poskytnout jim možnost hodnotného prožitku z vnímání uměleckých děl. Proto si galerie výtvarného umění vedle své sbírkotvorné činnosti, která zahrnuje shromažďování, péči a uchovávání uměleckých artefaktů, kladou také cíle vzdělávací.

„Cílem muzea by měla být podpora aktivního vnímání, pomoc k tvořivé interakci mezi divákem a zobrazením, v jejímž průběhu se divákovi zobrazení odkrývá, kdy stimuluje a podněcuje jeho individuální představivost a fantazii.“ (Kesner, 2000, s. 205)

Podle Brabcové muzea představují ideální prostředí učení a nabízejí široká spektra vzdělávacích příležitostí. V muzeích umění je spousta možností od vyzkoušení různých technik, uměleckého vzdělávání, pochopení podstaty sběratelství, rozpoznání hodnoty uměleckých předmětů a samozřejmě formování vkusu. Také nám umožňují pochopit, co nám může přinést umění pro náš osobní život a jaký to má vliv na formování našeho myšlení a chápání sama sebe. (Brabcová, 2003, s. 147)

Voršílková (2007) se zamýšlí nad tím, co je produktem kulturních institucí jako jsou galerie a muzea a odpovídá, že je jím především nabídka expozic, výstav, prohlídek, přednášek, workshopů a doprovodných programů. A z pohledu konzumenta je to prožitek, který získává a jehož podoba se odvíjí od niterného duchovního naplnění až po pocit relaxace a zábavy. Zároveň také může vést k získání nových informací, znalostí či dovedností a může být fixován v podobě vzpomínek a asociací v jeho mysli. Proto cílem galerií a muzeí není jen momentální prožitek, ale zejména to, že umožní návštěvníkovi, aby se jeho zkušenost z návštěvy promítla do formy dlouhodobého a trvalého přínosu, a také se projevila v rozvoji jeho osobnosti, třeba v jeho kreativité, abstraktním uvažování, vizuálním či systémovém myšlení. (Voršílková, 2007, s. 24 - 25)

Brabcová (2003) uvádí, že mezi charakteristické rysy muzea umění, které napomáhá procesu učení, je poskytnutí přímé zkušenosti s daným předmětem ve vhodném kontextu. Dále je to dobrovolný a vysoce osobní a aktivní styl učení a podpora sociálně orientovaného učení napříč generacemi. K znakům muzea orientovaného na veřejnost patří:

- reflektuje současné vzdělávací teorie a způsoby komunikace, uplatňuje je při přípravě výstav a programů, získává zpětné vazby od svých uživatelů a bere je v úvahu
- ví, kdo jsou jeho návštěvníci, rozumí potřebám a zálibám různých skupin obyvatelstva, zajišťuje možnost uplatnění různých učebních stylů
- buduje dlouhodobý a důvěryhodný vztah se všemi vrstvami v místním společenství, navazuje kontakt i s těmi, kdo do muzea nechodí, aby odhalilo zábrany, které to způsobují
- snaží se o kontinuitu v radě muzea a společností jeho přátel.

Důležité je dle Brabcové (2003) také kvalita a kvalifikace, které potřebují lidé pracující v těchto institucích. Kromě vlastní odbornosti je velmi důležité, aby sami přijali koncept celoživotního vzdělávání a učící se společnosti, jinak jej těžko budou převádět do podmínek muzeí a galerií. Pokud tyto instituce chápeme jako veřejné, pak by jejich vzdělávací a odborní pracovníci měli mít určité sociální dovednosti, měli by něco znát z manažerského minima a technik týmové práce. (Brabcová, 2003, s. 38)

Galerie a muzea by měla usilovat o to, aby byla společensky uznávána a v rámci vzdělávací politiky státu začleněna jako jedna z institucí celoživotního vzdělávání. A to proto, že jsou ideálním prostředím pro učení a poskytují možnosti, které škola nemůže nabídnout. Základní podmínkou pro rozvoj jejich vzdělávacích aktivit je vytvoření mechanismu financování veřejnou správou, a to jak na státní, tak na regionální a místní úrovni. (Brabcová, 2003, s. 31)

Vzdělávací aktivity galerií jsou orientovány na různé skupiny návštěvníků. Tato práce se zaměřuje na vzdělávání dospělých v galerii, které je více rozebráno v následující podkapitole.

2.1 Vzdělávání dospělých v galerii

Jak bylo již zmíněno, galerie patří mezi kulturní instituce, které jsou místem celoživotního vzdělávání dospělých návštěvníků.

Brabcová (2003) uvádí, že pokud muzea a galerie reagují na poptávku po vzdělávacích programech v rámci celoživotního vzdělávání pro dospělé, zjistí, že jejich nabídka může být široká a rozmanitá. Dospělí se rádi učí a při učení oceňují možnost neformálního prostředí. Lze tak připravit kurzy v oblastech své odbornosti a najít možnosti jejich certifika-

ce, jako je to například v zahraničních muzeích, které využívají svých sbírek pro kurzy umění, historie apod., které většinou trvají krátkodobě v rozmezí jednoho roku. V České republice se mimo tradiční přednášky objevují pouze akademie nebo univerzity třetího věku jako muzejní a galerijní projekty pro seniory. Dále Brabcová (2003) zmiňuje Malcolm Knowlese, který ve svém článku „Andragogika“, uveřejněném ve sborníku *Museums, Adults and Humanities* uvedl, že již první školy ve středověku byly organizovány pod praporem pedagogiky jako vědy, jak učit děti a která se stala dominantním modelem západního vzdělávání. Muzea mohou pomoci lidem, aby se znovu naučili klást otázky. (Brabcová, 2003, s. 30)

Brabcová (2003) konstatuje, že muzea a galerie nesou díl zodpovědnosti za vklad do systému celoživotního vzdělávání. Připomíná základní principy učení dospělých:

- na rozdíl od dětí se učí jeden od druhého
- mají nezbytnou potřebu propojit nové myšlenky s tím, co už vědí, a učí se mnohem rychleji než děti
- na rozdíl od dětí jsou zodpovědní za svůj život, ve vzdělávacím procesu se však nepředpokládá, že si své vlastní vzdělávání vezmou na starost
- jsou ochotni pustit se do učení, pokud doufají nebo očekávají, že jim to v životě pomůže fungovat efektivněji nebo si života víc užívat
- jsou orientováni na učení, které má těžiště v životě, zatímco děti jsou orientovány na učení, jež má těžiště v předmětech, tzn. získání dostatečných znalostí pro postoupení do dalšího ročníku. (Brabcová, 2003, s. 30)

Vzdělávání dětí i dospělých v galeriích je úkolem galerijní pedagogiky. Zde je potřeba podotknout, že bychom mohli pro vzdělávání dospělých návštěvníků užít termínu galerijní andragogika. Tento název se však neuzívá a u dětí i dospělých hovoříme o galerijní pedagogice. Pojem si podrobněji vysvětlíme v nadcházejícím bodě.

2.2 Galerijní pedagogika jako zprostředkování umění

Jakou roli má v životě dospělého člověka galerie výtvarného umění, jak ho výtvarné umění oslovuje a co udělat pro to, aby bylo pro něj atraktivní a srozumitelné – to jsou otázky, kterými se dnešní pracovníci galerií zabývají.

Dle Kottové (2010, s. 94) „...žijeme v době, kdy mnozí odborníci, asi především kunsthistorici či filozofové, považují výtvarné umění za něco, co je lidskému životu a způsobům

vnímání světa prospěšné. Může sloužit jako významný modus komunikace, který přenáší informace nebo pocity a názory prostřednictvím svého specifického systému znaků, nebo může rozvíjet vizuální inteligenci člověka, dobrý vkus apod.“

Termín **galerijní či muzejní pedagogika** používáme podle Horáčka (1998) pro vědu zabývající se specializovanými činnostmi, „které aktivizují vztah veřejnosti a zejména mladé populace k muzeu a jeho duchovnímu potenciálu.“ (Horáček, 1998, s. 55)

Brabcová (2003) používá spíše pojem muzejní pedagogika a vysvětluje to tím, že ve své publikaci zpracovává problematiku muzejních institucí nejrozličnějšího zaměření. Obecný pojem „muzeum“ je pojem zastupující celou řadu institucí, včetně muzeí umění, jimž je společné to, že jsou financovány převážně z veřejných prostředků. (Brabcová, 2003, s. 26)

Výrazem muzejní pedagogika souhrnně označujeme aktivity, které cíleně využívají instituce muzea k přímým výchovně vzdělávacím činnostem. (Horáček, 1998, s. 56) Dále Horáček (1999) vysvětluje, že v celé západní Evropě je pro lektorskou činnost používáno označení muzejní pedagogika, v anglicky mluvících zemích pak název výchova uměním či umělecká výchova. Obvykle užívaný pojem muzejní pedagogika zahrnuje jak výchovně vzdělávací aktivity v muzeích historických, přírodovědných nebo etnografických, tak v muzeích umění. V České republice většinou nazýváme instituce, které prezentují výtvarné umění galeriemi, a proto máme docela vhodné podmínky k tomu, abychom vzdělávací aktivity, kterými veřejnosti zprostředkujeme výtvarné výstavy, označovali souhrnným názvem galerijní pedagogika. (Horáček, 1999, s. 19) Také Horáček (1999) upozorňuje na fakt, že oproti například technickému muzeu, kde jsou nejpodstatnější hodnotou informace, tak v galerii (muzeu umění) je rozhodující emocionalita. Zvláště tím, že při setkání s výtvarným dílem můžeme věcné informace vnímat jako pozadí k tomu nejdůležitějšímu - citovému prožitku uměleckého díla - je galerijní pedagogika zcela příznačným oborem. (Horáček, 1999, s. 20)

Za základní dvě roviny galerijní pedagogiky považuje Horáček (1999) oblast jejího uskutečňování, tedy práci galerijních pedagogů a lektorů přímo před vystavenými exponáty v živém kontaktu s diváky. Druhou oblastí je vzdělávání a odborná příprava galerijních pedagogů a lektorů. (Horáček, 1999, s. 20)

Ferencová (2009) označuje současnou galerijní pedagogiku za svébytný a již plně rozvinutý obor, který přesahuje hranice výtvarné pedagogiky a zcela zákonitě postupně reaguje

na novodobé teorie konceptu dějin umění, dějin vizuální komunikace, sociálních dějin, historické antropologie, poststrukturalistické sémiotiky. (Ferencová, 2009, s. 3)

Galerijní pedagogika je obor, který tvoří teoretické zázemí pro vzdělávání uměním přímo ve specifickém prostředí galerie. Výhoda galerijního vzdělávání je v mnohem větší otevřenosti a svobodě ve výběru obsahů, prostředků a není limitováno kurikulem a ověřováním jeho osvojování tak, jak je tomu u formálního vzdělávání. (Hooper-Greenhill, 2007, s. 4)

Pojmem **zprostředkování umění** označujeme nejen vlastní práci odborných lektorů v galeriích a muzeích přímo před exponáty, ale také publikační činnost, zpřístupňování umění ve sdělovacích prostředcích i ve školách, dále výstavy, veletrhy a další aktivity. Výtvarné umění je zejména osobitým typem komunikace. „Promlouvá stejnou měrou o vnitřních postojích umělce jako o vnějším světě kolem nás a dokáže komunikovat i s duševním světem diváků.“ (Horáček, 1998, s. 17)

Fišer (2007) ve svém textu Přesahy galerijních animací zmiňuje, že v sociálních vědách zdomácněl termín pomáhající profese. „Činnosti zabývající se zprostředkováním umění bývají u nás jako samostatná profese označovány zřídka, ačkoli se jedná o činnosti vysoce specializované. Takzvaným výchovám – např. výtvarné, hudební, filmové, literární, dramatické aj. – přitom označení speciálních profesí přísluší, přičemž atribut „pomáhající“ by zde neumenšoval jejich hodnotu a význam ani společenskou prestiž, nýbrž skromně skrýval iniciační, zasvětitelskou roli učitele, lektora, vychovatele, facilitátora, který dílo zpřístupňuje vnímatelům přiměřenými způsoby.“ (Fišer, 2007, s. 181)

Při zprostředkování umění je často u konzumentů nutné výcvikem odstranit umělé bariéry, které se vytvořily jako produkt negativně fungujících společenských mechanismů. Citlivý jedinec pak cítí emotivní stránku obsahu umění spontánně. (Fassati, 1997, s. 5)

Podle Kesnera (2000) je cílem muzea v rámci zprostředkování umění to, že by mělo být přetvořením místa, kde je divákovi předkládán nějaký objekt s autoritativní a definitivní interpretací, v místo dynamického prožívání uměleckých děl a jejich významů. Cílem by měl být rozvoj aktivního vnímání a pomoc ke vzniku tvořivého vztahu mezi divákem a dílem, kdy dílo stimuluje a podněcuje divákovy individuální interpretační schopnosti, představivost a fantazii. (Kesner, 2000, s. 201)

Ti, kteří se podílí na zprostředkování umění a jsou nápomocni návštěvníkovi najít si cestu k výtvarnému umění, jsou právě galerijní lektoři. Jejich úkoly a kompetencemi se zabýváme v následující části.

2.2.1 Galerijní pedagog, lektor a jeho kompetence

Kdo je galerijní lektor a jaké je jeho poslání v galerii? Úkolem galerijních pedagogů nebo lektorů je ukázat návštěvníkům cestu k autentickému vnímání uměleckého díla a umožnit jim co největší a nejhlubší zážitek umění. Ale neméně důležité je zajistit galerii další potencionální návštěvníky. (Ferencová, 2009, s. 9)

Ferencová (2009) se ptá, kdo se skrývá pod pojmem galerijní pedagog, lektor, animátor? Jedná se o absolventa fakulty výtvarné výchovy, dějin umění, estetiky, historie, sociologie? Většinou jde o absolventy těchto oborů, ale zároveň je nutné celoživotní vzdělávání, které jediným možným způsobem pozměňuje zafixované vzorce a návyky a umožňuje nacházení nových postupů. Je důležité stále sledovat vývoj oborů a věd, které se obdobným problémem zabývají z úhlu svého profesionálního zájmu. Kvalitní příprava je nezbytná pro základ práce galerijního lektora. Každá situace, v níž se lektor nachází při setkání s návštěvníky, by měla směřovat k potvrzení správnosti jejich volby navštívit galerii. Tito návštěvníci se stávají jeho spolupartnery, jsou na stejné úrovni. Lektor je v roli provázejícího, který rozumí, účastní se spolu s návštěvníky programu, inspiruje a povzbuzuje. Neměl by však rozhodně hodnotit a kontrolovat. Lektor je také pod časovým tlakem, proto by měl jednat úsporně, ale přesně a v plném soustředění dosáhnout vytčeného cíle. (Ferencová, 2009, s. 15-16)

Galerijní pedagog by měl diváka směřovat k aktivnímu zážitku, který mu přináší poznání nejen díla, ale také sama sebe. Interdisciplinární galerijní animace odlehčují hlavní pozici díla ve prospěch příjemce a díky aktivitám v galerii, na výstavě, se návštěvník stává rovnocenným partnerem v dialogu s uměleckým dílem. (Fišer, 2007, s. 181)

To, co pomáhá návštěvníkovi galerie pochopit výtvarná díla, najít vhodný úhel pohledu, ale zároveň ho neomezit v jeho osobním prožitku, jsou edukační programy galerie, o kterých se zmiňuje následující text.

2.2.2 Vzdělávací programy pro veřejnost

Pro většinu uměleckých institucí je důležité vychovávat další milovníky umění a vnímají to jako svoji povinnost. Při vytváření svých plánů pro vzdělávání si musí jasně vymezit cíle. Je potřeba definovat účel, cílové publikum a metody realizace, což pak určuje směr rozvoje vzdělávacích programů. (Kaiser, 2009, s. 60)

Muzea a galerie navštěvuje široká řada návštěvníků, kteří mají rozdílné zájmy, jsou to různé specifické skupiny mladších i starších návštěvníků. Proto je dobré, aby instituce znala jejich složení a věděla, podle čeho se pro návštěvu galerie rozhodli, protože jen tak jim může nabídnout vhodný program. (Johnová, 2008, s. 58)

Mezi teoretické programy, kde je kladen akcent na výklad a práci s teoretickými vědomostmi, patří přednášky, prohlídky a besedy. Z teoretických programů vycházejí programy praktické, založené na praktické činnosti účastníků, příkladem jsou praktické kurzy, ateliéry a tvůrčí dílny. Ke smíšeným programům řadíme animace, které vedle rozvíjení kreativity zprostředkovávají formou pracovních etud teoretické vědomosti. (Horáček, 1998, s. 63)

„Aktivizující galerijní programy jsou plnohodnotnou součástí dnešního provozu umění, do nějž nebyly nějakým násilným způsobem dosazeny, ale přirozeně se v něm vyvinuly. Sám provoz umění si jejich existenci vyžádal, protože působení umělců, teoretiků, sběratelů a kritiků nestačilo uspokojit zájem veřejnosti. Animace na výstavách i další programy rozšiřují působení výtvarného umění, aniž by nějak ovlivňovaly svébytné působení vlastních uměleckých děl. Je ovšem nezbytné, aby všechny podoby zprostředkování umění byly v rukou odborníků, pro jejichž práci by ve výstavních institucích měly být vytvořeny vhodné podmínky.“ (Horáček, 1998. s. 109)

Edukační pracovník v galerii by měl usilovat, aby byly uspokojeny potřeby návštěvníka, který do expozic galerie přichází s cílem relaxovat, pobavit se, ale také poučit. Tyto intelektuální, společenské, emotivní a jiné potřeby naplňuje pomocí promyšlených vzdělávacích programů, ale taky tím, že dovolí lidem nad vystavenými díly uvažovat samostatně. Kultivovaný galerijní pracovník by neměl vstupovat mezi artefakt a dílo násilně a nuceně a měl by si uvědomovat, že on není ten hlavní, o koho tu jde. Přes bohatou nabídku doplňkových programů je stále velké množství lidí, kteří si nejvíce z výstavy odnesou během individuální prohlídky. Odborní pracovníci by svou odbornost mohli uplatnit i vložením vzdělávacího aspektu do koncepce výstavy, třeba prostřednictvím aktivní zóny ve výstavě, kterou návštěvník relativně volně může i nemusí využít. (Stuchlíková, s. 54)

3 KRAJSKÁ GALERIE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ VE ZLÍNĚ

V této části je ve stručnosti představena instituce, v níž se uskutečnil výzkum, kterým se zabývá praktická část bakalářské práce. Informace o Krajské galerii výtvarného umění ve Zlíně (dále jen KGVUZ) jsou použity z interních materiálů instituce.

KGVUZ se věnuje především českému a slovenskému výtvarnému umění a architektuře 19. až 21. století. Historie galerie se pojí k tradici Zlínských salonů – přehlídek soudobého československého umění, které organizovala firma Baťa v letech 1936 – 1948, a které vytvořily základ uměleckých sbírek galerie. Od roku 1957 měla galerie sídlo v Domě umění, v budově bývalého Památníku T. Bati, a v jednom poschodí zlínského zámku. Od 1. července 2001 se stala příspěvkovou organizací Zlínského kraje. V březnu roku 2013 se galerie přestěhovala do modernizovaných prostor budovy 14 v bývalém továrním areálu ve Zlíně.

Mezi hlavní činnosti KGVUZ patří shromažďování, trvalé uchovávání, evidování a odborné zpracování sbírky výtvarného umění a architektury a umožnění jejich veřejného užívání. Spravuje sbírky muzejní povahy a sbírkové předměty, zpřístupňuje sbírkové předměty a k nim odbornou dokumentaci a poznatky získané jejich vědeckým zkoumáním a odborným zpracováním zejména prostřednictvím stálých expozic a krátkodobých výstav. Umožňuje studium své sbírky a sbírkových předmětů a jejich souborů badatelům, vydává a veřejně šíří periodické i neperiodické publikace, zvukové a obrazové záznamy, pořádá odborné konference, kulturní a vzdělávací programy a poskytuje standardizované veřejné služby podle platných zákonů. Posláním galerie je poskytovat veřejnosti přístup k unikátním prožitkům z originálních artefaktů, především těch, které instituce uchovává ve své sbírce. Hlavním cílem je profilovat galerii jako specializované muzeum umění v kontextu aktuálního evropského vývoje odborného diskurzu a z této pozice se zaměřovat na obsahově hodnotné zprostředkování výtvarného umění konkrétním skupinám veřejnosti. K základním cílům patří pořádání výstav originálních a výrazných děl a autorů, nabízení speciálních programů pro různé cílové skupiny a identifikování zájmů a potřeb vzhledem k zaměření těchto skupin.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Tato kapitola bakalářské práce se zaměřuje na praktickou část. Je použito kvalitativního výzkumu, který je prováděn prostřednictvím rozhovorů s odbornými zaměstnanci galerie, kterými jsou historici umění a galerijní lektori. V rámci praktické části je postupováno dle metodologie Švaříčka a Šed'ové (2007).

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak odborní pracovníci KGVUZ vidí vzdělávací poslání této instituce a zda je podle nich dostatečně naplňováno vůči dospělým návštěvníkům.

Švaříček a Šed'ová (2007, s. 63) rozlišují tři typy cílů:

- Intelektuální – cílem je zjistit, jak si odborní pracovníci – historici umění a galerijní lektori uvědomují, že je galerie vzdělávací institucí a že se prostřednictvím výstav a dalších doprovodných programů podílí na vzdělávání dospělých návštěvníků.
- Praktický – cílem je, aby zjištěné informace pomohly ke zkvalitnění práce odborných pracovníků a poukázaly na nutnost systematičtějšího a koncepčnějšího zaměření se na dospělého návštěvníka galerie.
- Personální – tato oblast se mě jako výzkumnice osobně dotýká, poněvadž jsem zaměstnána v KGVUZ a v budoucnu bych se ráda věnovala organizační práci v oblasti zprostředkování umění pro dospělé návštěvníky s využitím svých znalostí z oboru andragogiky.

4.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu. Plní dvě základní funkce: pomáhají zaostřit výzkum tak, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíly, a ukazují také cestu, jak výzkum vést. Výzkumné otázky musí být v souladu se stanovenými cíli i výzkumným problémem. Představují další zúžení a konkretizování výzkumného problému. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 69)

V rámci výzkumu byly položeny tyto otázky:

- V čem vidíš rozdíly ve vzdělávání dospělých oproti vzdělávání dětí a mládeže?
- Jaké jsou cíle v edukacích dospělých návštěvníků v galerii?
- Jaké vzdělávací programy KGVUZ nabízí pro dospělého návštěvníka?

- Jak podle tebe galerie motivuje návštěvníky ke kontaktu s výtvarným uměním a k opakovaným návštěvám?
- Máš zpětnou vazbu při vzdělávání dospělých, pokud ano, tak jakou?
- V čem vidíš specifika galerijního vzdělávání oproti jiným obdobným kulturním institucím nebo uměleckým školám?
- Domníváš se, že i vzdělávání dospělých v galeriích má smysl, a pokud ano, tak proč?

4.3 Metoda výzkumu

Jak je v úvodu této kapitoly zmíněno, jde o kvalitativní výzkum prostřednictvím hloubkových polostrukturovaných rozhovorů.

Rozhovor je nejčastější používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), jenž můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek. Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumány členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 159)

4.4 Výběr informantů

Informanti pro tento výzkum byli vybráni na základě záměrného výběru. Byli dáni už samotným zvolením prostředí výzkumu, tedy KGVUZ. Kritériem výběru byla jejich pracovní náplň, která se vztahovala k dramaturgii výstav a doprovodných programů, a také k samotným vzdělávacím akcím galerie. Bylo osloveno sedm pracovníků a ti ochotně souhlasili s poskytnutím rozhovoru. Výzkumu se zúčastnili tyto informanti:

Alena – historička umění

Jan – galerijní lektor

Jitka – galerijní lektorka

Karel – historik umění, ředitel

Pavel – historik umění

Věra – historička umění

Zdena - galerijní lektorka

4.5 Provedení výzkumu

Podobný výzkum nebyl nikdy v KGVUZ prováděn. Prostor i čas rozhovorů byl ponechán na jednotlivých informantech. Všichni účastníci se rozhodli uskutečnit rozhovor na místě svého pracoviště, zejména proto, že věděli, že bude zaměřen na jejich pracovní oblast. Rozhovory proběhly během prosince 2014.

Před začátkem byli informanti dotázáni, zda souhlasí s nahráváním a byli seznámeni s tím, jak budou rozhovory dále zpracovány. S rozhovorem souhlasili a byli ochotni zveřejnit svá skutečná jména, ale od toho bylo upuštěno i z důvodu, že by u nich mohlo během času dojít ke změně názoru. Je nutno zmínit, že jsem zaměstnankyní KGVUZ, i když na jiném pracovním zařazení než informanti. Dotazované znám jako své kolegy, a proto je v otázkách užito tykání. Rozhovory byly nahrány na diktafon, pak přepsány a kódovány. Jeden z kódovaných rozhovorů je vložen jako příloha č. 1 do této bakalářské práce.

4.6 Způsob zpracování dat

Každý rozhovor je zpracován formou otevřeného kódování. To znamená rozdělení textu na jednotky, kterými může být slovo, věta, slovní spojení nebo odstavce, rozdělení však nezávisí na délce, ale na významu. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 211)

Po vytvoření kódů se přistupuje k jejich systematické kategorizaci, kdy pod vytvořenou kategorií slučujeme podobné kódy, nebo kódy s podobnou souvislostí. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 221)

V následujícím textu jsou představeny jednotlivé kategorie, které zpracováním vznikly.

4.6.1 Organizovanost versus neformálnost

Tato kategorie zahrnuje kódy, které souvisí s organizovaností návštěv galerie. Šerák uvádí, že zájmové vzdělávání dospělých, mezi které patří i vzdělávání prostřednictvím galerií, obsahuje oblast organizované i individuální edukace podle osobních zájmů a potřeb. (Šerák, 2009, s. 51)

Kategorie sdružuje tyto kódy: organizovanost dětí školou, organizovaní senioři, problém získat návštěvníka, vlastní iniciativa a zájem, neformální vzdělávání dospělých.

Jan hovoří o organizovanosti dětských návštěvníků. „*Ti, kteří k nám chodí, jsou organizováni skrze školu, to znamená, že tam je to vlastně diktováno pedagogem...*“ (Jan/OD1)

Zdena uvádí, že děti nepřichází do galerie z vlastní iniciativy a vůle.

„*...navštěvují galerii prostřednictvím škol, s rodiči a tak podobně. Jsou k tomu v podstatě nuceni. Na rozdíl od dospělých nemají možnost výběru...*“

„*...dospělý návštěvník jde do galerie víceméně ze svojí vlastní iniciativy, což předpokládá určitý zájem o umění, výstavu.*“ (Zdena/OD1)

Karel zmiňuje, že v případě návštěv organizovaných školou spolupracuje galerie se školou, avšak zodpovědnost za vzdělání nese škola, kdežto u dospělých se to tímto institucionálním způsobem neděje.

„*...vzdělávání dospělých má už jakoby ze svého principu charakter něčeho neformálního. A pokud mi se do toho vzdělávání dospělých nějakým způsobem zapojujeme, tak už tam není ten vztah spolupráce s nějakou jinou institucí, ale oslovujeme ty subjekty toho vzdělávání nějakým způsobem přímo.*“ (Karel/OD1)

Jan podotkl, že je problém získat dospělého návštěvníka a důvodem je omezený limit volného času, který dospělý má.

Informanti vnímají jako důležité, že děti a mládež přichází do galerie zprostředkovaně přes školu, případně rodiče. Zkušenost s organizovaností u dospělých je se seniory z Univerzity třetího věku, kteří galerii navštěvují. (Jan/OD1)

4.6.2 Odlišnost v přístupu i potřebách

Kategorie slučuje kódy dotýkající se rozdílů, které jsou v přístupech k dospělému návštěvníkovi a v jeho potřebách oproti dětem. Brabcová (2003) zmiňuje, že mezi charakteristické rysy muzea či galerie, které se orientují na veřejnost, patří znalost jejich návštěvníků. Znají potřeby a zájmy různých skupin obyvatel a umožňují různé přístupy ke vzdělávání. (Brabcová, 2003, s. 38)

Kategorie sdružuje tyto kódy: vhodný přístup, zjistit co vědí, děti vidí jinak, dospělý zná hodnotu, rozptýlenost u dětí, větší zájem o fakta, požadavky na čas a prostor, stejné rozřešení zážitku.

Pavel přistupuje rozdílně k odlišným skupinám návštěvníků a říká, že je potřeba: „...oslovit ho tím kanálem, kterým on to bude vnímat. Pokud mám děti, tak nebudu očekávat, že budou znát nějaká kunsthistorická paradigmata...“ (Pavel/OD1)

Alena odpověděla, že děti jsou rozptýlenější a je těžší udržet jejich pozornost, kdežto dospělý návštěvník přichází s větším zájmem o fakta, chce toho víc vědět. (Alena/OD1)

Jitka vidí i odlišnost v přístupu z hlediska postojů návštěvníků vůči autoritě vzdělávajícího. „...děti už tím, že jsou zvyklé ze školy, že jim někdo pomáhá zprostředkovávat ty informace, tak ke každé osobě, která jim dává ty informace, přistupují trochu jinak než dospělý. Takže pokud připravujeme program pro děti, snažíme se nepůsobit úplně jak pedagog....., kdežto s dospělými je to jiné. Ti v podstatě reagují lépe na nějakou autoritu, nebo třeba na toho umělce...“ (Jitka/OD1)

Zdena poznamenala, že: „...dospělé návštěvníky si často získáme tím, že k běžnému odbornému výkladu přidáme nějakou pikantnost o autorovi, kterou běžná veřejnost nezná. (Zdena/OD1)

U dětí byla zmíněna jejich potřeba na prostor, ve kterém se pohybují.

„Další věc je ta, že vlastně děti mají specifické požadavky na prostor, potřebují mít své zázemí v tom prostoru, kdežto dospělý se pohybuje volněji – v galerii.“ (Jitka/OD1)

Jan uvedl, že pro dospělé i děti platí, že: „...ty body jako zážitek, informace, nějaká tvůrčí činnost, která vlastně vychází potom a dochází k té katarzi nebo nějakému takovému jako rozřešení, rozřešení toho zážitku, tam to prostě naplňuje ty stejné body.“ (Jan/OD1)

Dotazovaní uváděli, že volí rozdílné přístupy k dětem a dospělým, protože rovněž jejich potřeby jsou jiné. Ve většině se shodovali v tom, že u dětí je volena hravější a zábavnější forma s nižší náročností na množství odborných informací i na délku času.

Potřeby dětských a dospělých návštěvníků se také liší. Dotazovaní uváděli větší potřebu faktů a odbornosti u dospělých. Pavel uvedl, že je dobré zjistit, co dospělí vědí o umění, co je zajímavá a podle toho nasměrovat svůj výklad. (Pavel/OD1)

4.6.3 Je třeba vytvořit podhoubí

Kategorie obsahuje kódy, které reflektují základní cíle, jež informanti sledují ve vzdělávání dospělých. Dle Ferencové (2009, s. 15) je celoživotní vzdělávání mnohdy jediným možným způsobem, kterým lze pozměnit přijaté a ustálené vzorce návyků.

Kategorie sdružuje tyto kódy: poskytnout pomoc, propojit s příběhem, přiblížit a zdůvodnit, otevírat oči, poukázat na souvislosti, vnímat komplexněji, probudit a prohloubit zájem, poskytnout informace, odbourat stereotypy vnímání.

Pavel uvedl, že je potřeba návštěvníkům pomoci: „...*tak jsem se snažil jakoby jim udělat ten oslí můstek k té věci, protože není možné připojovat rozsáhlé texty, které stejně ti lidi nečtou, je potřeba je zaujmout tou vizualitou té věci, a zároveň jim tam dát nějakou pomoc, protože nepředpokládám, že přijdou poučení.*“ (Pavel/OD2)

Někteří uváděli, že je důležité poskytnout odborné informace: „*v podstatě jim přiblížit, co máme v expozicích, přiblížit jim i tu dobu, proč to tady je, proč se tímhle zabýváme...proč to v té galerii vlastně je a proč je to takhle ceněné.*“ (Alena OD/2)

„...*aby ten člověk pochopil, že to není jako nic, co se tady objevilo z vesmíru, ale že je to něco, co navazuje na dějiny umění...*“ (Věra/OD2)

Karel zmínil potřebu zprostředkovat umění: „*Zprostředkovat výtvarné umění znamená osvětlit tu část toho umění, která sama o sobě není zřejmá.*“ (Karel/OD2)

Důležitou skutečnost zmínil Karel: „...*s čím samozřejmě návštěvníci mají největší problém, dokonce bych řekl, že ti dospělí návštěvníci větší problém než děti, a to z toho důvodu, že čím je člověk starší, tak tím víc si osvojuje více různých představ, předpoklů, stereotypů, které mu pak brání vidět víc, než běžně vidí.*“ (Karel/OD2)

Informanti uvedli, že významným cílem při edukacích dospělých návštěvníků je pomoci jim vytvořit si vztah k umění a ke galerii. Důležité je také, že zejména dospělí návštěvníci mají problémy s vnímáním výtvarného díla na základě vytvořených stereotypů vnímání. A právě jejich odbourání je jedním z cílů galerijní pedagogiky.

4.6.4 Být součástí života dospělého návštěvníka

Návštěva galerie jako běžná součást života, potřeba umění v životě každého člověka – to je společné pro tuto **kategorii, která sdružuje kódy:** poznat kulturu, součást života, opomíjené vzdělávání uměním, jiná dimenze života, schopnost percepce a kreativity.

Jitka uvádí do souvislosti s návštěvou galerie i kulturu obecně: „...kultura je něco, co člověk formuje celkově, v životě obecně i v jeho životní roli, nebo v jeho osobnosti...“, „...myslím si, že umění nebo prostředí galerie vlastně ty lidi i formuje k nějakému vlastnímu názoru, k schopnosti percepce i nějaké vlastní kreativní činnosti.“ (Jitka/OD2)

„...naučit ty dospělé, aby chodili do galerie, aby vnímali výtvarné umění jako něco..., jako součást toho života...kulturního. A to potom předávali svým potomkům, generacím, které přijdou po nich. Vštěpovat v těch dospělých to, že vlastně chodit do galerie a do nějakých kulturních institucí je normální a patří to k nějaké, řekněme informovanosti o přehledu..., poznat ty znaky kultury a potom to předávat a uvědomovat si to a předávat to dál.“ (Jan, OD/2)

Jitka uvádí, že vzdělávání uměním je v současné době opomíjeno „...jsou zde velké nedostatky, v tomhle oboru. Je to možná i tím, že ta tradice, která byla přerušena historicky, se teprve pomalu zase formuje a nachází v rámci těch edukačních oddělení galerií teprve své místo, které by bylo ukotveno standardně...“ (Jitka/OD2)

„...že ta výtvarná kultura řekněme, nebo výtvarné umění, je jakousi přirozenou dimenzí lidského života, která člověku poskytuje, a to je otázka velmi těžká, co mu vlastně poskytuje, ale dělá, asi by bylo lepší říct, dělá jeho život plnější, nebo řekněme kompletnější.“ (Karel/OD2)

„...tak jim ukázat, že vedle tady tohoto existuje ještě nějaká jiná dimenze života, která pro jeho plnost a bohatost je zrovna tak důležitá jako ty jiné věci, ale která v tom prostě běžném praktickém životě není viditelná nebo se nejeví dokonce ani jako podstatná.“ (Karel, OD/2)

Dotazovaní uvádí, že umění a kultura všeobecně jsou důležité pro život každého jedince. Přináší mu nové podněty, způsoby myšlení a příležitosti pro jeho další rozvoj.

4.6.5 Aktuální programy pro dospělé

Co konkrétního galerie nabízí pro dospělé návštěvníky, to zahrnuje tato **kategorie, která sdružuje kódy**: možnost zvolit si, autorské přednášky, animace jako změna myšlení, komentované prohlídky a přednášky, spolupráce s U3V, výstava jako vzdělávací program, doprovodné programy.

„... s čím mám zkušenost, nebo co bych ráda, tak to jsou ty kurátorované prohlídky, protože si myslím, že kurátor o tom může říct, tak potom jen ten umělec, ...aby to bylo spojený co nejvíc s tím umělcem....., vždycky je tam ten osobní příběh...“ (Věra/OD3)

„...tak jim můžeme nabídnout to, co chtějí slyšet. Někdo chce víc architekturu, někdo víc výtvarné umění, někdo chce vůbec o galerii..., takže se vlastně přizpůsobujeme těm požadavkům.“ (Alena/OD3)

Karel uvádí, že vlastně každá výstava se stává vzdělávacím programem, který v sobě uchovává určitý informační potenciál. Má nebo měla by mít určitou přidanou hodnotu.

„Tu hodnotu můžou mít jednak tím, že díla jsou určitým způsobem prezentována, a pak aby zas něco určitého, konkrétního tomu návštěvníkovi sdělila.“ (Karel/OD3)

Je zmiňována i animace, což je: *„...předávání určitých způsobů myšlení praktickým způsobem. To znamená nabídka nějaké praktické činnosti, která jakoby umožní otevřít, rozšířit třeba ten horizont nebo třeba odbourat nějaké předsudky a předpoklady se kterými ten člověk přichází.“ (Karel/OD3)*

Karel také připomíná doprovodné kulturní programy: *„...jsou to třeba ty básnické večery, kde to není ten příklad nějakého informačního předávání, ale ten příklad toho předávání nějakého toho prožitku.“ (Karel/OD3)*

Konkrétní nabídka komentovaných prohlídek a přednášek v rámci cílových skupin dospělých návštěvníků je nabízena účastníkům Univerzity třetího věku, která je součástí Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. To zmiňuje Jitka. (OD/3)

Je možné shrnout na základě odpovědí informantů, že galerie dospělým návštěvníkům zprostředkovává tyto akce: výstavy, komentované prohlídky výstav s kurátorem, popřípadě se samotným autorem (výtvarníkem), doprovodné programy, přednášky, animační programy zaměřené na dětského diváka, ale s možností aplikace na dospělého návštěvníka.

4.6.6 Absence systematického plánování vzdělávacích akcí pro dospělé

Jak již název napovídá, tato kategorie obsahuje kódy související s určitými nedostatky, které se objevují v oblasti vzdělávacích aktivit galerie, zaměřených na dospělého návštěvníka.

Kategorie sdružuje kódy: omezenost nabídky, absence systematického vzdělávání, zkusit program pro dospělé.

Pavel si uvědomuje nedostatky v nabídce vzhledem k dospělému návštěvníkovi. „*Tak já si myslím, že jsme v tom poměrně konzervativní, necháváme to pouze na těch komentovaných prohlídkách....., ale jinak vlastně kromě kurátorských prohlídek výstav asi nic jiného mě nenapadá, že by tady bylo, spíš vlastně pro ty děti.*“ (Pavel/OD3)

„*No, tak...zase když to vezmu úplně obecně z té naší činnosti, tak od samotných výstav by se dalo začít a končit nějakými specifickými programy přímo pro dospělého návštěvníka a z toho pohledu té galerijní pedagogiky třeba, které v současnosti nám tady chybí, nebo nemáme v tomhle oboru úplně nějakou širokou nabídku...*“ (Jitka/OD3)

„*Tak toto je bída, hmmm. Vzdělávací programy KGVUZ je taková, trochu..., takovým problémem. Ale jako systematicky, si myslím, že KGVUZ se vzděláváním řekněme dospělých nezabývá.*“ (Jan/OD3)

Galerijní lektoři to vidí takto: „*...myslím si, že by to do budoucna bylo jako fajn, kdyby tady vznikl i program přímo pro nějakou skupinu seniorů, kde by byly i nabídky nějakých dílen nebo nějakých workshopů, kde by ti lidé mohli aktivně něco tvořit, jak to děláme vlastně s dětmi.*“ (Jitka/OD3)

„*Nicméně by jsme to chtěli vyzkoušet, jak to bude fungovat vlastně i tyhle záležitosti pro dospělého návštěvníka a je to pro nás takovou jako otázkou a samotné nás to láká, zkusit udělat nějaký edukační program nebo pásmo edukačních programů o výtvarném umění. A nabízí se tu ještě další možnost, třeba kurzů z dějin umění, několikrát se o tom mluvilo, že vlastně by ten návštěvník, nebo ten zájemce z řad veřejnosti chodil, systematicky se vzdělával v rámci naší expozice, a potom se s nimi dál pracovalo.*“ (Jan/OD3)

Někteří z informantů si uvědomují, že nabídka není dostatečná a chybí systematictější plánování programů zaměřených cíleně na dospělého návštěvníka. Informanti Jan a Jitka se vyslovili, že v budoucnu by si rádi vyzkoušeli edukační program, který by připravili přímo pro dospělé návštěvníky.

4.6.7 Inspirace k navracení

V této kategorii jsou zastoupeny kódy, jejichž náplň má spojitost s motivací galerie, tedy čím návštěvníky inspiruje a láká k opětovné návštěvě. „Každé muzeum by mělo respektovat individuální motivace a potřeby návštěvníka, které jej vedou k jeho návštěvě, i to, jak zde naloží se svým časem. Stejně tak ale platí, že jeho klíčovým zájmem by měla být kvali-

ta divákova kontaktu s dílem, realizovaná v expozici – to, co můžeme nazvat estetickým prožitkem či prožitkem umění.“ (Kesner, 2000, s. 66)

Kategorie sdružuje kódy: cenová motivace, mezeru v nabídce, ochota věnovat se, kontakt s umělcem, doprovodné programy, členství v klubu, informace o akcích, spolupráce s institucemi.

„...jsou tady na ty komentovaný prohlídky snížený vstupný, ...každé úterý je tady poloviční vstupný...na všechny přednášky a i ty doprovodný akce je snížený vstupný, to je super.“ (Věra/OD4)

Pavel také zmiňuje vstupné zdarma a zároveň poukazuje na jakousi mezeru v nabídce. To, co mu chybí, je provádění alespoň dílčích změn ve stálé expozici.

„...je to detail v rámci celé expozice, ale pokud tematicky vždycky na každý ten rok takhle něco připravíme, tak si myslím, že to může být jedna z motivací, aby ti lidé vlastně měli ten důvod tam jít znovu a nevidět pořád jen to samé.“ (Pavel/OD4)

Jan uvedl, že motivace z pohledu slev není až tak zajímavá, aby návštěvník se vracel opakovaně. Zároveň ale připouští že: *„...kdyby byl nějaký rejstřík ještě nějakých akcí nebo odměn nebo nějakých dárků nebo nějakých výrazných slev pro tyto návštěvníky, tak by samozřejmě to jenom přispělo k tomu, že by něco takového mohlo fungovat.“* (Jan/OD4)

Podle Jana jsou důležitým motivačním faktorem i doprovodné programy: *„...v současné době narůstá počet doprovodných programů k různým výstavám, což může jak kdyby vyjít vstříc těm návštěvníkům, kteří ty informace si rádi jako nějak získávají, zajímají se o určité okruhy, které my prezentujeme...“* (Jan/OD4)

Karel jako jediný zmínil spolupráci s dalšími institucemi. *„...taková spolupráce s různými jinými institucemi na jejich programech, protože i tyhle ty jiné subjekty zase mají kolem sebe shromážděné nějaké své publikum, nebo svůj okruh zájemců, a když se s nimi takto propojíme, tak je vlastně získáme, tu možnost je informovat nebo pozvat je také na ty naše akce.“* (Karel/OD4)

Vstupné zdarma, či snížené vstupné – to byl jeden z uváděných důvodů, proč navštívit znovu galerii. Informanti dále jako motivující faktory uvedli setkání s autorem, ochotu a vstřícnost k návštěvníkovi, informace o akcích prostřednictvím pozvánek, letáků a propagace. Zdena a Jan uvedli doprovodné programy k výstavám, které se pravidelně uskutečňují.

4.6.8 Ohlasy z druhé strany

Tato skupina kódů obnáší informace o tom, zda galerijní pracovníci mají odezvu na pořádané vzdělávací aktivity (zpětnou vazbu) a jakou formou je získávají.

Kategorie sdružuje kódy: ohlasy na přednášky, malá zkušenost s dospělými, individuální ohlasy, přichází znovu, kniha návštěv, sociální síť.

Alena odpověděla, že ohlasy má především od studentů Univerzity třetího věku, kteří pravidelně navštěvují její přednášky, sdělují si vzájemně mezi sebou informace a příště přivedou další zájemce. (Alena/OD5)

Podobnou zkušenost s Univerzitou třetího věku má i Jan, který uvádí: „*Při vzdělávání dospělých mám jenom takovou, řekněme malou zkušenost, že vlastně senioři, kteří se účastnili těch edukačních programů, byla to Univerzita třetího věku UTB, tak ti se sami ptali pedagožky, že by rádi zase navštívili nějaký edukační program.*“ (Jan/OD5)

O malé zkušenosti s dospělými hovoří i Jitka: „*...máme docela rezervu, protože tím, jak nám chybí nějaké přímo zaměřené programy na ty dospělé ve smyslu těch workshopů nebo dílen, kde by jsme měli možnost s těma lidma třeba delší dobu se nějak bavit a získat tu zpětnou vazbu, tak tady ji prostě získat nemůžeme. Máme nějakou zpětnou vazbu prostřednictvím přímého kontaktu s těma návštěvníkama v rámci vernisáží...*“ (Jitka/OD5)

Jan dodal, že pokud přijde rodič s dětmi, tak se jim víc věnuje a sdělí jim i další informace k výstavě. „*...i jako tohle, vnímá ta veřejnost velmi dobře.*“ (Jan/OD5)

Pavel uvedl, že má zkušenost spíše s individuálními ohlasy a většinou od známých osob: „*pokud je to někdo známý, tak třeba se o té věci bavíme. Je to něco jiného, než když přijde někdo zcela anonymní, takže jako snažím se od nich získat přímo na místě nějakou tu zpětnou vazbu ve smyslu, jako zajímá vás to vůbec?*“ (Pavel/OD5)

O individuální zkušenosti hovoří i Věra: „*...mně psalo pár lidí, že se jim to líbilo, jako akce, ať jim dám vědět na příští...*“ (Věra/OD5)

Karel také zmínil knihu návštěv a sociální síť: „*...tak u nás nejčastější zpětná vazba je ten zápis v knize návštěv. Tak pak samozřejmě můžeme zmínit takové ty sociální síť, jako je třeba facebook, kde je možné vést diskuzi, vyjadřovat se k těm věcem...*“ (Karel/OD5)

Výraznější zpětná vazba je zejména u organizovaných účastníků Univerzity třetího věku, jinak jde spíše o individuální ohlasy. Byly zmíněny i zápisy v Knize návštěv a ohlasy

na sociálních sítích. Karel současně se Zdenou zmiňují, že pokud návštěvník přijde znovu nebo chodí pravidelně, je to známka jeho spokojenosti a zájmu.

4.6.9 Vymezenost galerijního vzdělávání vůči obdobným institucím

Galerijní vzdělávání má svá specifika a odlišnosti od jiných kulturních institucí. „Programy zaměřené na výtvarné umění se liší tím, že při kontaktu s výtvarným dílem se ve větší míře věnují kreativním aspektům práce a citové rovině vnímání.“ (Horáček, 1998, s. 57)

Kategorie sdružuje kódy: konfrontace s muzeem, dobrovolnost, širší spektrum pohledu, praktický způsob vzdělávání, není systematická, rozdíl v tématu.

Pavel i Jitka galerii srovnávají s muzeem (myšleno vlastivědným): „...*my se možná až příliš vymezujeme na čistě to výtvarno. My jakoby moc nepracujeme s konceptem té kulturní historie.*“ (Pavel/OD6)

„...*v porovnání s muzeem, kde si myslím, že se zaměřují spíše na takovou tu muzejní činnost, která může být v různých oborech – technická, přírodovědná..., vlastně ta jejich činnost je hodně, řekla bych zaměřená právě na ty informace nebo na nějaké historické poznatky, tak u nás to vlastně je specifické v tom, že my se pohybujeme v té estetické rovině, zaměřujeme se na umění, které nese historickou informaci, ale i takovou tu informaci emoční nebo vlastně zážitku.*“ (Jitka/OD6)

Jitka porovnává galerii s výtvarnými školami, kde podle ní dochází k zaujetí pro nějaký jeden obor: „...*mám pocit i možná osobní zkušenost, že občas se ztrácí taková ta reflexe i z těch jiných uměleckých oborů a že vlastně v té galerii, kde je možno podívat se třeba v rámci širokého spektra těch věcí, tak ten návštěvník dostane takový ten kritický, obecnější pohled než když je vlastně zabrán jen do toho jednoho svého oboru.*“ (Jitka/OD6)

Karel uvedl, že galerijní vzdělávání ve srovnání např. se školami předává informace spíš praktickým způsobem, tím, že je vystaveno nějaké dílo, aktivitou, která se v galerii děje. Říká: „...*tak u nás taková ta systematická není. Samozřejmě náš program má nějakou dramaturgii, sleduje dlouhodobě nějaká témata, nicméně to ne všichni návštěvníci takhle vnímají, ale i sledování těchto témat nesleduje vzdělávání v určité komplexnosti.*“ (Karel/OD6)

Odlišnosti vidí informanti zejména vůči školnímu vzdělávání. Ve srovnání s muzeem (vlastivědným) si uvědomují důraz na větší vizualitu a výtvarné uchopení expozic s menším doprovodným slovním komentářem výstav.

4.6.10 Originalita i zážitek

Kategorie zahrnuje informace zabývající se galerií jako místem, kde se návštěvníci mají možnost setkat s originalitou i zážitkem. Dle Kesnera (2000, s. 14) „úsilí o zpřístupnění výtvarného díla nelze omezovat na pouhou starost o to, jak je nejlépe pověsit na zeď či umístit do fyzického prostoru muzea, musí zahrnovat i otázku prožitku těch, jimž je takové dílo určeno.“

Kategorie sdružuje kódy: co se skrývá za obrazem, živý kontakt s dílem, potenciál zážitku, přidaná informační hodnota, potřeba vcítit se.

Specifikum galerie je i v setkání s originálem díla: „*Tady vlastně je ten živý kontakt s tím uměním, s tím výtvarným dílem, ke kterému se jinak nedostanou, k těm cennějším věcem, jenom prostřednictvím galerií, a ne všechno se dá načíst na počítači, ne všechno stačí vidět na obrazovce...*“ (Alena/OD6)

„*Tak v galerii je obrovskou výhodou možnost originální názorné ukázky obrazu, objektu, což má velký vliv na to, co si z přednášky návštěvník skutečně odnese...sledovat originál je vzrušující.*“ (Zdena/OD6)

„*...dát těm lidem to, co se jakoby skrývá za tím obrazem, to je jak osud toho konkrétního umělce, nebo toho konkrétního díla...*“ (Pavel/OD6)

„*...nesnažíme se pouze ty věci vystavit, ale prostřednictvím toho vystavování už přímo předávat nějakou kulturní informaci. Takže ten rozdíl oproti nějakým třeba komerčním galeriím, kde jim jde o tu věc vystavit proto, aby se někomu líbila, a tak si ji koupil, tak u nás je to, řekl bych v té snaze o přidání, nějaké přidané hodnotě, v podobě nějaké informace, nebo v podobě nějakého prožitku.*“ (Karel/OD6)

Pavel uvedl, že je důležité návštěvníkům nabídnout možnost pochopit umělecká díla i z jiného pohledu. „*...samozřejmě je to vždy limitováno tím vzděláním nebo životní zkušeností lidí, kteří to budou přijímat, takže je potřeba, aby ten konkrétní kurátor nebo odborný pracovník maximálně vycítil, co těm lidem vůbec má říkat a aby to nebylo to samé, jako když jim začne recitovat z nějaké umělecko-historické studie.*“ (Pavel/OD6)

Jan hovoří o důležitosti edukací: „*...právě edukační programy obsahují potenciál toho zážitku, který vlastně utvrdí určitý pohled nebo určitou zkušenost s tím výtvarným dílem.....galerijní vzdělávání pracuje s něčím tak těžko uchopitelným jako je zážitek, intuice, vnímání výtvarného díla, pochopení kontextu, subjektivní pohled...*“ (Jan/OD6)

Dotazovaní jsou si vědomi, že návštěvník by měl kromě odborných informací získat i určitou přidanou hodnotu, která mu výtvarné dílo může lépe zpřístupnit a pochopit. Jan zmínil, že vnímání výtvarného umění je velmi subjektivní záležitost a nepoučený návštěvník může mít problém věcem porozumět a pro příští návštěvu si galerii nezvolí. Proto je důležité pomoci lidem zprostředkovat umění, podávat jim informace, ale zároveň jim nechat určitou volnost pro vlastní zkušenost a prožitek.

4.6.11 Smysl galerijního vzdělávání

Obsahem této kategorie jsou kódy, které souvisí se smyslem galerijního vzdělávání. Dotýkají se otázky, zda má význam vzdělávat dospělé návštěvníky. „Primárním posláním a povinností dnešního muzea umění nesmí být jen opatrování, zkoumání a vystavování výtvarných děl, ale především starost o to, jak je zprostředkovat divákům, jak obohatit jejich vnímání a vpsledku jejich emocionální a kognitivní zkušenost o hluboký prožitek umění.“ (Kesner, 2000, s. 15)

Kategorie sdružuje kódy: aby se vraceli, vychovávat a kultivovat, způsob relaxace, pozornější pohled na svět, je to posláním, učinit život bohatším, každé vzdělávání má smysl.

„...určitě smysl má. To si myslím, že jednoznačně. Mimo jiné třeba právě proto, aby se sem vraceli, aby se snažili třeba i prostřednictvím těch krátkodobých výstav pochopit tu stálou expozici...“ (Pavel/OD7)

Věra o smyslu galerijního vzdělávání uvažuje takto: *„...že se potom daleko pozorněji díváš na ten svět kolem sebe. Že daleko pozorněji se chováš v rámci osobního života, je pro tebe důležité, jak něco vypadá, i to formování skrz to, v čem žiješ a jak to na tebe působí, k tomu přispívá vlastně i ta galerie.“ (Věra/OD7)*

Jan uvedl: *„...do galerií chodí čím dál míň lidí a my je musíme motivovat k tomu, aby přišli, aby brali galerii jako něco srozumitelného, ...jako instituci, která chce něco říct, která chce něco ukázat, která chce toho člověka nějak kultivovat a ukázat mu něco, co v té masové kultuře třeba vymizelo...“ (Jan/OD7)*

„...výtvarná kultura je něco, co je součástí života má-li být nějakým hodnotným způsobem prožit, takže pokud tohle to lidem se nám podaří zprostředkovat, tak se nám podaří také jejich život udělat bohatší a to je to, co dává smysl...“ (Karel/OD7)

Jitka upozornila na nutnost věnovat se kultuře: *„já si myslím, že tady je i velká mezera, která jakoby z toho historického hlediska..., pokud lidé nebudou chodit do galerií a nebu-*

dou tu kulturu poznávat, tak si myslím, že to obecně nebude nic o té společnosti pozitivního vypovídat, takže já v tom vidím důležitý prvek v rámci vzdělávání a dalšího kulturního žití vůbec.“ (Jitka/OD7)

Alena vidí smysl i v možnosti potkávat se, vytvářet zájmové skupiny. Také je to jiný způsob relaxace. (Alena/OD7) Důležitost galerie a galerijního vzdělávání zmínila Věra. Dle jejího názoru se galerie podílí na budování určité kulturní obce a pomáhá vzdělávat obyvatelstvo regionu, které se tak stává citlivějším vůči kulturním vlivům vůbec. Karel zmiňuje skutečnost, že vzdělávání dospělých se odehrává v jejich volném čase. Nejedná se o jejich hlavní denní aktivitu, a i to, že je galerie otevřená do večerních hodin a v rámci víkendů, tak je to známkou toho, že se na dospělého diváka cíleně orientuje. Také řekl, že tím, že není státem garantovaná nějaká instituce, která by zodpovídala za vzdělávání dospělých, tak tím větší je význam těchto kulturních institucí jako je třeba galerie. Dále uvedl, že výtvarná kultura je součástí života, má-li být hodnotný. Informanti se shodli, že galerijní vzdělávání má smysl, opodstatnění a patří k základnímu poslání galerie. Karel také zmínil, že pokud se galerii podaří lidem výtvarné umění zprostředkovat, učiní tak jejich život bohatším a to určitě smysl má.

4.7 Shrnutí výzkumu

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jaký je pohled historiků umění a galerijních lektorů na vzdělávací aktivity KGVUZ zaměřené na dospělé návštěvníky.

Dotazovaní si uvědomovali zásadní rozdíly mezi dospělými návštěvníky a dětmi či mládeží. Jako důležitý se jeví podnět k návštěvě galerie. Jan i Zdena soudí, že děti jsou organizované skrze školu, do galerie nepřichází z vlastní iniciativy, ale zprostředkovaně. Karel zmínil fakt, že vzdělávání dospělých má už ze svého principu charakter neformálnosti.

Velkou roli sehrává podle dotazovaných odlišný přístup k dospělému a dětskému návštěvníkovi. Uvědomují si, že děti mají jiné potřeby i nároky. Alena míní, že děti jsou často rozptýlenější a je těžké udržet jejich pozornost. Jsou hravé a mají i větší požadavky na prostor, a podle toho se volí i zábavnější forma programu. Oproti tomu dospělí jsou náročnější a požadují více faktů a informací. Pavel uvedl, že se vždy pokouší zjistit, jaké znalosti návštěvníci mají k tématu, a dle toho pak směřuje svůj výklad. Jan ve svém rozhovoru shrnuje, že i přes různé odlišnosti, ten moment zážitku - to rozřešení, je stejné jak u dětí, tak u dospělých.

Dotazovaní se zamýšleli nad cíli v edukacích dospělých návštěvníků. Uváděli zejména, že chtějí být lidem nápomocni ve vytvoření si vztahu ke galerii a výtvarnému umění všeobecně. Karel zdůraznil potřebu zprostředkovat výtvarné umění, což podle něj znamená osvětlit tu část umění, která není zřejmá. Také poukázal na to, že jedním z důležitých cílů je odbourání stereotypů vnímání, které jsou u dospělých mnohem větším problémem než u dětí. Zazněly i názory, že umění a kultura obecně jsou velmi důležité pro život každého člověka. Jan uvedl, že je potřeba naučit lidi chodit do galerie a vnímat výtvarné umění jako součást života, mít určitý kulturní přehled a informace. Karel hovoří o potřebě ukázat lidem, že existuje ještě i další dimenze života, která je pro jeho bohatost podstatná.

Co se týká konkrétní nabídky programů pro dospělé, uváděli shodně komentované prohlídky s autorem – výtvarníkem nebo historikem umění a možnost komentované prohlídky stálé expozice s galerijními lektory. Dále zmínili doprovodné programy – přednášky nebo tzv. básnické večery, což jsou komponované pořady s hudbou a poezií. Pavel, Jan i Jitka přímo uvedli, že nabídka není dostatečná a chybí systematičtější plánování programů, které by byly cíleně zaměřeny na dospělého návštěvníka. Galerijní lektoři se vyslovili, že by si v budoucnu rádi vyzkoušeli program, který by byl připraven přímo pro dospělé i s nabídkou dílen nebo workshopů, kde by účastníci mohli zkusit aktivně tvořit, podobně jako je to u dětských návštěvníků.

Jako důvody k opětovné návštěvě galerie byly uváděny slevy na vstupném, možnost setkání s autorem výstavy, vstřícnost a ochota ze strany galerie, doprovodné programy i informovanost prostřednictvím propagačních materiálů. Karel připomněl spolupráci s jinými institucemi, které mají okruh svých zájemců a při společných akcích je možnost propojení těchto skupin a tím i rozšíření oblasti galerijních účastníků.

Na téma zpětné vazby ze strany návštěvníků uváděli dotazovaní, že většinou je individuální. Co se týká větších skupin, tak Alena zmínila Univerzitu třetího věku, jejíž studenti poměrně pravidelně navštěvují galerii a živě se zajímají o aktuální programy. Podobně hovořil i Jan a uvedl, že senioři projevují zájem o opětovné setkání v galerii. O malé zkušenosti s dospělými se zmiňuje Jitka a míní, že z důvodu menšího počtu programů přímo pro dospělé nemá možnost získat více informací a možnost přímého kontaktu s návštěvníky vidí u vernisáží. Karel podotkl, že zpětná vazba je i formou zápisu v knize návštěv a prostřednictvím sociálních sítí. Karel současně se Zdenou uvádí, že pokud se návštěvník opětovně vrací, je to známka jeho spokojenosti a zájmu.

Specifičnost galerijního vzdělávání vidí dotazovaní ve větší vymezenosti na estetickou rovinu. Komentují to Pavel a Jitka, kteří galerii srovnávají s muzeem, jež je zaměřeno na více oborů a jeho práce je orientována hodně na informace a historické poznatky. Kdežto galerie přidává i tu informaci vizuální, emoční, čili zážitek. Karel zmínil, že oproti škole galerie předává informace praktickým způsobem. A to tím, že je dílo vystaveno a aktivitou, která se v galerii děje. Podotýká, že vzdělávání v galerii nemá takovou systematičnost, jako ve škole. Galerie má svou programovou dramaturgii a sleduje dlouhodobě určitá témata, ale nesleduje vzdělávání v celé komplexnosti.

Výrazné specifikum vidí dotazovaní v možnosti přímého kontaktu s originálem díla. Alena si uvědomuje důležitost živého dotyku s uměleckým dílem, protože ne vše se dá vidět na monitoru počítače. Jan si myslí, že vnímání výtvarného umění je velmi subjektivní záležitost a nepoučený divák může mít problém věcem porozumět. Proto je nutné pomoci lidem ho zprostředkovat, a to umožňují právě edukační programy. Galerijní vzdělávání podle něj pracuje s něčím tak těžko uchopitelným jako je zážitek, intuice, vnímání výtvarného díla, pochopení kontextu. Pavel si také myslí, že je potřebné nabídnout návštěvníkům možnost pochopit výtvarné díla i z jiného pohledu. Je si vědom toho, že je to vždy limitováno vzděláním nebo životními zkušenostmi lidí, kteří to přijímají. Proto je obzvlášť důležité, aby odborný pracovník vycítil a zvolil adekvátní způsob zprostředkování.

Dotazovaní se shodli, že galerijní vzdělávání dospělých návštěvníků má smysl, opodstatnění a patří k základnímu poslání galerie. Alena spatřuje význam i v možnosti setkávání se, vytváření zájmových skupin a jako jistý způsob relaxace. Podle Věry se galerie podílí na budování určité kulturní obce a pomáhá vzdělávat obyvatelstvo regionu, které tak činí zároveň citlivějším vůči kulturním vlivům. Jitka soudí, že pokud lidé nebudou navštěvovat galerie, pak to nebude vypovídat nic pozitivního celkově o společnosti. Karel se domnívá, že výtvarná kultura je součástí života, má-li být hodnotně prožit. A pokud se galerii podaří toto lidem zprostředkovat, tak se podaří učinit také jejich život bohatší.

Dotazovaní si uvědomují důležitost a potřebu galerijního vzdělávání zaměřeného na dospělou veřejnost. A to i z důvodu, že současné umění může být pro diváka nejasné a ten pak odchází s rozporuplnými pocity. Současně jsou si vědomi, že KGVUZ má v této oblasti značné mezery. Galerie připravuje pravidelně edukační programy, které jsou hojně navštěvovány školami – tedy dětmi a mládeží. Ze strany dospělých mají pracovníci zkušenost s organizovanými seniory Univerzity třetího věku. Chybí zde cílené zaměření na dospělé návštěvníky, lepší prezentace galerijních programů veřejnosti a možnosti seznámení

se s uměním skrze tvůrčí aktivity vycházející z prezentovaných uměleckých děl na výstavách. Galerijní lektoři hovořili o tom, že by v budoucnu rádi vyzkoušeli edukační programy pro děti také s určitými úpravami na dospělých návštěvnicích a nabídli jim výtvarné dílny či workshopy. Pomocí těchto konkrétních nabídek pro dospělého by se snáze podařilo vytvořit okruh pravidelných návštěvníků. Opakovaná návštěva galerie působí nenásilnou formou na myšlení, cit, hodnotovou orientaci návštěvníka, a plánování vzdělávacích programů pro veřejnost by vedlo k jejímu efektivnímu směřování.

4.8 Doporučení pro praxi

Na základě zjištěných jevů by se KGVUZ měla systematictěji zabývat vzdělávacími aktivitami, které by byly zaměřeny přímo na dospělého návštěvníka galerie. Zde se nabízí možnost využití vědního oboru andragogiky v oblasti přístupu k dospělým návštěvníkům. Podkladem pro pravidelnou práci s dospělými by byly zkušenosti, které všichni odborní pracovníci mají ze své praxe. Bylo by vhodné vydělit a osamostatnit oblast vzdělávání dospělé veřejnosti a zpracovat konkrétní vzdělávací plán se zaměřením na dospělou věkovou kategorii. To by pomohlo i k vytvoření stálého okruhu příznivců galerie a důsledně by naplnilo vzdělávací poslání KGVUZ.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně je místem dalšího vzdělávání dospělých a zda mimo své sbírkotvorné činnosti naplňuje také poslání volnočasové vzdělávací instituce.

V úvodu teoretické části je zmíněna andragogika a její aplikovaná disciplína kulturní andragogika, neboť téma práce s ní úzce souvisí. Návštěva galerie spadá do oblasti zájmového vzdělávání, které je ve sféře její pozornosti. Je zde uvedeno poslání muzeí a galerií všeobecně - galerie coby místa zprostředkování umění a s tím spojené galerijní pedagogiky a pojmy jako galerijní lektor a vzdělávací programy. Protože je v práci pojednáváno o galerijním vzdělávání dospělých návštěvníků, tak bylo vhodné užít termínu galerijní andragogika. Ten se ale neuvádí a běžně je používáno spojení galerijní pedagogika i v souvislosti se vzděláváním dospělých.

Empirickou část tvoří kvalitativní výzkum, který prostřednictvím rozhovorů zjišťoval, jaký je pohled historiků a galerijních lektorů na vzdělávací aktivity KGVUZ vůči dospělým návštěvníkům. Dotazovaní si byli vědomi odlišného přístupu, který mají k dětem a dospělým, a který vyplývá z potřeb těchto cílových skupin. Již samotný podnět k návštěvě galerie je rozdílný. Děti a mládež jsou organizovány školou, není to jejich vlastní iniciativa, kdežto dospělí si sami volí, jak strávit svůj volný čas, jejich vzdělávání má charakter neformálnosti. Požadavky dospělých na galerijní programy jsou náročnější, oproti dětem jsou soustředěnější a vyžadují více faktů a informací. Galerijní pracovníci vidí jako hlavní vzdělávací cíl vytvoření si vztahu k výtvarnému umění, galerii a kultuře obecně. Jedním z důležitých úkolů je odbourání stereotypů vnímání, které jsou právě větším problémem u dospělého člověka než u dítěte. Také uvedli, že je potřeba ukázat lidem existenci i další dimenze života, která je podstatná k tomu, aby byl žit plnohodnotně.

Ohledně nabídky programů pro dospělého návštěvníka uváděli komentované prohlídky ke každé výstavě, ať již s autorem nebo historikem umění, dále doprovodné programy, kterými jsou přednášky nebo komponované večery s poezií a hudbou. Přesto u dotazovaných zaznělo, že nabídka není dostatečná a chybí systematictější přístup v zaměření se na dospělého návštěvníka. Galerijní lektoři projevíli zájem vyzkoušet edukační programy i s možností dílen a workshopů přímo s dospělými účastníky. Ohlasy na programy mají dotazovaní spíše individuální. V rámci skupin dospělých byla zmíněna Univerzita třetího

věku, která pravidelně navštěvuje galerii, a lektori mají ze strany těchto účastníků pozitivní ohlasy.

Dotazovaní hovořili o osobitosti galerijního vzdělávání, které je zřejmé zejména v jeho větší orientaci na estetickou rovinu. K informacím a faktům je přidán i vizuální, emoční zážitek. Jako výrazné specifikum uváděli možnost přímého kontaktu s originálem výtvarného díla, který nelze ničím nahradit, a také to, že vnímání výtvarného díla je velmi subjektivní záležitostí a nepoučený divák může mít problém věcem porozumět. Galerijní vzdělávání pracuje s něčím těžko uchopitelným – zážitkem, intuicí, vnímáním výtvarného díla, pochopením kontextu. S tím souvisí i další zmíněný jev - přichází různí lidé, limitovaní vzděláním, věkem, životními zkušenostmi - a zde je rozhodující, aby odborný pracovník zvolil adekvátní způsob zprostředkování umění.

Dotazovaní se jednoznačně shodli, že galerijní vzdělávání dospělých má smysl a své opodstatnění. Přináší relaxaci a odpočinek a zároveň rozvíjí osobnost člověka, činí ho citlivějším a vnímavějším, odbourává stereotypy, podněcuje fantazii. Umožňuje setkávání, vytváření zájmových skupin a v regionu přispívá k budování kulturní obce. Uvedli, že pokud lidé nebudou navštěvovat galerie, nebude to vypovídat nic pozitivního o celé společnosti.

Z odpovědí se dá soudit, že dotazovaní jsou přesvědčeni o důležitosti zprostředkovávat umění dospělým návštěvníkům prostřednictvím edukačních programů. Současně si uvědomili, že KGVUZ má v této oblasti nedostatky a chybí zde systematický plán zaměřený na skupiny dospělých návštěvníků galerie. Jako možnost řešení se nabízí využití vědního oboru andragogiky, který se vzděláváním a přístupem k vzdělávacím aktivitám dospělých zabývá, a vypracování projektu vzdělávacích činností zaměřených na dospělého návštěvníka.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, Milan, 2008. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-802-4725-802.
- [2] BENEŠ, Milan a kol., 2002. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-40-8.
- [3] BRABCOVÁ, Alexandra, 2003. *Brána muzea otevřená*. 1. vyd. Náchod: Ve spolupráci s Nadací Open Society Fund Praha vydalo Nakladatelství JUKO. ISBN 80-862-1328-5.
- [4] FASSATI, Tomáš, 2005. *Skupinové a individuální aktivity učí návštěvníka muzea interpretaci umění: výzkumná práce Muzea umění Benešov u Prahy ve spolupráci s katedrou psychologie FF UK Praha*. 2., upr. vyd. pro Radu galerií ČR. Benešov: Muzeum umění Benešov. ISBN 80-903-7981-8.
- [5] FERENCOVÁ, Yvona, 2009. *Apozice obrazu*. 1. vyd. Brno: Pavel Křepela. ISBN 978-80-86669-12-0.
- [6] FIŠER, Zbyněk, 2007. Přesahy galerijních animací. In: HORÁČEK, Radek, ed. a Jan ZÁLEŠÁK, ed. *Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova*. Brno: Masarykova univerzita, s. 181-183. ISBN 978-80-210-4371-8.
- [7] HOOPER-GREENHILL, Eilean, 2007. *Museums and education: purpose, pedagogy, performance*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-37936-6.
- [8] HORÁČEK, Radek, 1998. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-084-7.
- [9] HORÁČEK, Radek, 1999. Galerijní pedagogika v ČR. In: VITÁZKOVÁ, Jitka, ed. *Umění v dialogu s veřejností: Brno 7.-9.10.1999 : sborník z mezinárodního symposia o zprostředkování současného umění*. Brno: Dům umění města Brna. ISBN 80-7009-119-3.
- [10] JÍROVÝ, Zdeněk, 2005. *Osvětou k svobodě: jedna z cest české kultury k současnosti*. 1. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ISBN 80-7068-198-5.
- [11] JOHNOVÁ, Radka, 2008. *Marketing kulturního dědictví a umění: [art marketing v praxi]*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2724-0.

- [12] KAISER, Michael, 2009. *Strategické plánování v umění: praktický průvodce*. 1. vyd. Praha: Institut umění - Divadelní ústav v Praze. ISBN 978-80-7008-236-2.
- [13] KESNER, Ladislav, 2000. *Muzeum umění v digitální době: vnímání obrazů a prožitky umění v soudobé společnosti*. 1.vyd. Praha: Národní galerie. ISBN 80-7035-155-1.
- [14] KOTTOVÁ, Karina, 2010. Zprostředkování umění v rámci doprovodných programů Musea Kampa v Praze. In: *Muzeum a vzdělávací systém v České republice: V. celorepublikové kolokvium na aktuální téma českého muzejnictví: Brno, 11. – 12. listopadu 2008: sborník příspěvků*. 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, s. 94-99. ISBN 978-80-86611-39-6.
- [15] PALÁN, Zdeněk, 2003. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského. ISBN 80-86723-03-8.
- [16] PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER, 2008. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-58-7.
- [17] PRUSÁKOVÁ, Viera, 2005. *Základy andragogiky*. Bratislava: Gerlach Print, spol. s.r.o. ISBN 80-89142-05-2.
- [18] ŠERÁK, Michal, 2009. *Zájemové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [19] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [20] VORŠILKOVÁ, Zuzana, 2007. Zážitek jako jedinečná forma poznávání kulturně-historického dědictví. IN: HORÁČEK, Radek, ed. a Jan ZÁLEŠÁK ed. *Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova*. Brno: Masarykova univerzita, s. 24-25. ISBN 978-80-210-4371-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

KGVUZ Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně

apod. a podobně

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Kódovaný rozhovor s Janem

PŘÍLOHA P I: KÓDOVANÝ ROZHOVOR S JANEM

OT1	<p>V čem vidíš rozdíly ve vzdělávání dospělých oproti vzdělávání dětí a mládeže?</p>	
OD1	<p>Tak rozdíly ve vzdělávání dospělých a mládeže jsou samozřejmě záležitostí informací. Jsou záležitostmi třeba určité, jako, řešení problematiky, které výtvarné umění řeší v současné době, nebo současné umění řeší a ty rozdíly jsou ... Tam je několik takových hledisek. Jak vlastně dostat toho návštěvníka, toho dospělého návštěvníka sem do galerie, protože to je docela velký problém. Ty povinnosti, které každý dospělý má, prostě limitují ten jeho čas, který tady může trávit. Děti a mládež jsou organizováni. Ti, kteří k nám chodí, jsou organizováni skrze školu, to znamená, že tam je to vlastně diktováno pedagogem, že tam to pojítka mezi, mezi námi a tím mladým člověkem, studentem a žákem zprostředkovává ten pedagog, případně instituce. U toho člověka, u toho dospělého, ta zkušenost, která je, kteří sem chodí, je spíš s taky organizovanými dospělými lidmi, třeba senioři Univerzita třetího věku a tak dále, když vlastně proběhla nějaká zkouška s touhle skupinou, tak i ty edukační aktivity, které jsme měli, které byly ozkoušeny na dětech a žácích nebo studentech, tak u těch seniorů to fungovalo a reagovali velmi dobře. Samozřejmě ta komentovaná prohlídka, která u toho byla přítomna, byla o větších informacích. Takže ten rozdíl ve vzdělávání dospělých a tou mládeží vidím v tom, že</p>	<p>problém získat návštěvníka</p> <p>organizovanost dětí školou</p> <p>organizovanost seniorů</p> <p>vyšší náročnost a úroveň</p>

	<p>ta náročnost a ta řekněme úroveň těch, těch problémů je vyšší. Ale ty, ty body jako zážitek, informace, nějaká tvůrčí činnost, která vlastně vychází potom a dochází k té katarzi nebo k nějakému takovému jako rozřešení, rozřešení toho zážitku, tam to prostě naplňuje ty stejné body.</p>	stejně rozřešení zážitku
OT2	<p>Jaké jsou cíle v edukacích dospělých návštěvníků?</p>	
OD2	<p>Jaké jsou cíle v edukacích dospělých návštěvníků? ...Tak, určitě první cíl je dostat sem ty lidi (smích). Druhá věc je naučit ty dospělé, aby chodili do galerie, aby vnímali výtvarné umění jako něco, jako součásti toho života kulturního, aby brali jako součást jejich života. A to potom předávali svým potomkům, nebo generacím, které přijdou po nich. Vštěpovat v těch dospělých to, že vlastně chodit do galerie a do nějakých kulturních institucí je normální a patří to k nějaké řekněme informovanosti o přehledu, to, co se v regionu nebo nějakém prostoru odehrává. Poznat ty znaky vlastně kultury a potom to předávat a uvědomovat si to a předávat to dál.</p>	<p>součást života</p> <p>poznat a předat kulturu</p>
OT3	<p>Jaké vzdělávací programy KGVUZ nabízí pro dospělého návštěvníka?</p>	
OD3	<p>Tak toto je bída, hmmm (smích). Vzdělávací programy KGVUZ je taková, trošku..., takovým problémem. My máme nějaké jako aktivity,</p>	omezenost nabídky

	<p>kterým toho dospělého nějakým způsobem vzděláváme, ale spíš ho informujeme o nějakých, řekněme událostech v kultuře, které se odehrávají nebo odehrávaly. Systematické vzdělávání v KGVUZ neprobíhá. To bych řekl, že ne. A vlastně v našem potencionálu, jakoby edukačního oddělení, nebo my se tomu úplně tak nevěnujeme, protože je to vlastně zaměřeno na ty školy, na ty organizované skupiny. Nicméně by jsme to chtěli vyzkoušet, jak to bude fungovat vlastně i tyhle, tyhle záležitosti pro dospělého návštěvníka a je to pro nás takovou jako otázkou a samotné nás to láká zkusit udělat nějaký edukační program nebo pásmo edukačních programů o výtvarném umění. Ale jako systematicky si myslím, že KGVUZ se vzděláváním řekněme dospělých nezabývá. A nabízí se tu ještě další možnost třeba kurzů z dějin umění, několikrát se o tom mluvilo, že vlastně by ten návštěvník, nebo ten zájemce z řad veřejnosti chodil, systematicky se vzdělával v rámci naší expozice, a potom se s nimi dále pracovalo.</p>	<p>absence systematického vzdělávání</p> <p>zkusit program pro dospělé</p> <p>absence systematického vzdělávání</p>
OT4	<p>Jak vaše galerie motivuje návštěvníky ke kontaktu s výtvarným uměním a k opakovaným návštěvám?</p>	
OD4	<p>Tak já si myslím, že teďka, v současné době narůstá počet doprovodných programů k různým výstavám, což může jak kdyby vyjít vstříc těm návštěvníkům, kteří ty informace si rádi jako nějak získávají, zajímají se o určité okruhy, které my prezentujeme adalší asi nějaké takové motivace z pohledu slev,</p>	<p>doprovodné programy</p>

	<p>nebo něčím takovým, si myslím nejsou jako tak zajímavé, aby ten návštěvník opakovaně chodil. Klub přátel výtvarného umění nebo Klub přátel galerie, který tady měl vzniknout se nějakým způsobem neuchytil nebo to nedopadlo dobře z různých důvodů, takže je totady si myslím, že máme velké jako rezervy. Já si myslím, že pro toho návštěvníka to musí být taky nějak srozumitelné, to téma, které ho bude nějak jako zajímat, musí mu být něco nabídnuto a jako i třeba finančně, něco navíc a nějaká zajímavá cena. Aby to vlastně bylo za nějakou vyšší cenu nebo za cenu, která není tolik zajímavá, tak ty lidi to samozřejmě nepřitáhne. S tím, že kdyby byly nějaké, nějaký rejstřík ještě nějakých akcí nebo odměn nebo nějakých dárků nebo nějakých výrazných slev pro tyto návštěvníky, tak by samozřejmě to jenom přispělo k tomu že by něco takového mohlo fungovat.</p>	<p>máme rezervy</p> <p>cenová motivace</p>
<p>OT5</p>	<p>Máte zpětnou vazbu při vzdělávání dospělých, pokud ano, tak jakou?</p>	
<p>OD5</p>	<p>Při vzdělávání dospělých mám jenom takovou, řekněme malou, malou zkušenost, osobní teda. Že vlastně ti senioři, kteří se účastnili těch edukačních programů, byla to Univerzita třetího věku UTB, tak ti se sami ptali pedagožky paní doktorky Hřebíčkové, že by rádi zase navštívili nějaký edukační program, takže je to zaujalo. Potom, takovou spíš sekundární zkušenost s tím, když přijde rodič s nějakou řekněme skupinou dětí nebo s dětma na nějaký doprovodný program, se jim taky třeba věnuju, řeknu jim nějaké informace k výstavě, a potom i odůvodním proč ta aktivita, pro ty děti je taková a ne jiná a myslím si že, i tohle vnímají, vnímá ta veřejnost velmi dobře. Samozřejmě kdybych odzkoušel</p>	<p>individuální ohlasy</p> <p>individuální ohlasy</p> <p>malá zkušenost s dospělými</p>

	<p>třeba na nich nějaký program, tak bych mohl mít zkušenost jinou, ale zatím tu zkušenost nemám.</p>	
OT6	<p>V čem jsou specifika galerijního vzdělávání oproti jiným obdobným kulturním institucím nebo uměleckým školám?</p>	
OD6	<p>Tak,to galerijní vzdělávání je takový jako problém..., nebo tak. Galerie je jako instituce, která má svá taková zvláštní omezení a zároveň nabízí něco, něco jiného, než ty ostatní instituce. Výtvarné umění je takový jako okruh, který je velmi subjektivní. Ostatní kulturní instituce třeba muzeum, ty věci jsou nějakým způsobem dány, jsou to nějaké informace, které jsou shromážděné, jsou to nějaké sbírkové předměty, které jsou jasně dané, popsáné a zaevidované. Obraz, nebo výtvarné umění je věc, která může někomu konvenovat a někomu ne. Ten obsah té věci je kolikrát tak zakódován, že současný návštěvník nebo nějaký ne poučený návštěvník, laik, těm věcem nebude rozumět, proto vlastně tuhle instituci si nevybere. A to vzdělávání, to galerijní vzdělávání, to specifikum toho vzdělávání v galerii by mělo být takové, že by mělo pracovat s tím, že návštěvník musí dostat nějaké informace, nějaké úhly pohledu interpretace na to výtvarné dílo, aby byl schopný nějakým způsobem vyhodnotit ten svůj pohled, nějaký rejstřík, nějaké spektrum názorů a pohledů rozprostit, ale zároveň by tam měla být nechána ta volnost, to aby ten návštěvník si udělal vlastní, tu vlastní zkušenost s výtvarným dílem a k tomu jsou právě dobré ty edukační programy, protože edukační programy obsahují ještě ten zážitek, potenciál toho zážitku, který vlastně utvrdí určitý pohled nebo určitou řekněme zkušenost s tím výtvarným dílem v tom</p>	<p>konfrontace s muzeem</p> <p>co se skrývá za obrazem</p> <p>potenciál zážitku</p>

	<p>návštěvníkovi. To si myslím, že je to, řekněme specifikum, že galerijní vzdělávání pracuje s něčím, tak těžko uchopitelným jako je zážitek, intuice, vnímání výtvarného díla, pochopení kontextu, subjektivní pohled, takže tohle je jako takový rámec, v kterém by se to, to specifikum mělo odehrávat nebo se odehrává.</p>	
OT7	<p>Domníváš se, že i vzdělávání dospělých v galeriích má smysl, a pokud ano, tak proč?</p>	
OD7	<p>Tak já si myslím, že vzdělávání dospělých v galerii má smysl určitě. Já už jsem to možná naznačil, že vlastně my v galerii si budujeme potencionální návštěvníky, vidíme jak do galerií chodí čím dál míň lidí a my je musíme prostě vychovávat, my je musíme motivovat k tomu aby přišli, aby galerii brali jako něco srozumitelného, jako instituci, která má jasný nějaký program, která chce něco říct, která chce něco ukázat, která chce toho člověka nějak kultivovat a ukázat mu něco, co v té masové kultuře třeba vymizelo a bude to jenom k tomu, že ten člověk bude mít určitý, určitý rejstřík nějakých zkušeností, zážitků z kulturou a s tím už se dá pracovat potom v různých rovinách, takže...já si myslím, vzdělávání dospělých má smysl každopádně. A proč? Protože se ukazuje že, když se tomu systematicky nevěnují, tak to potom vypadá tak, že prostě do těch institucí..., že o kulturu nikdo zájem nemá.</p>	<p>vychovávat a kultivovat</p>